

Майже 20 років відновленої української незалежності наглядно доводять, що проблеми України підсилюються небажанням значної частини населення Сходу і Півдня ідентифікувати себе з українською нацією. І це не лише очевидні регіональні відмінності чи тільки насаджений штучно за совітів радянський менталітет частини громадян України. Неприйняття української національної ідентичності є значно складнішим і вкоріненим питанням, ніж мовний поділ між Сходом та Заходом і Центром Української держави.

За століття російської і радянської колонізації України «братам» із півночі вдалося понівечити ментальність частини українського народу. І провівши антиселекцію виховати підконтрольного будь-якій владі малороса, який своє особисте фізіологічне виживання та відносний матеріальний добробут ставить куди вище, аніж історичну долю свого народу і самої України. Власне, це є ніщо інше, як концтабірна ментальність, за якої понівечена духом людина прагне прожити ще один день, не дуже задумуючись над тим, що наступних днів у неї може і не бути взагалі.

Акцентування на розломах регіональної відмінності українського населення противниками української державності, покликане закріпити в українців стійке сприйняття розмитої національної ідентифікації, яке заважає українцям об'єднатися і відчути себе єдиною нацією. Нинішня явна криза української національної ідентичності викликана не лише тим, що процеси російської асиміляції в Україні так і не вдалося зупинити. А й тим, що це і криза переходу від підімперської соціальної моделі до національної.

Дивіденди від відмови від самих себе

Розмита національна ідентичність найчастіше спостерігається серед міських українців, котрі часто вже в кількох поколіннях втратили не лише мову своїх предків, а і зв'язок зі своїм народом. Такі люди, або їх предки, коли радянська влада ставила їх перед жорстким вибором – або вибирай статок і успішне просування по кар'єрній драбині, або ж свободу і приналежність до своєї нації – вибирали несвободу і статок. А перед їхніми дітьми і внуками подібне питання вже не поставало загалом. Чужинська російська мова вже стала для них органічно рідною, а окупаційна влада СРСР сприймалася як своя.

Тому було б дивно думати, що ця поянничарена частина українського населення, яка ж до того колись мала численні дивіденди від відмови від самих себе, з радістю буде наvertатися до свого українського коріння. Їй взагалі абсолютно чужорідні такі поняття, як зв'язок зі своїм народом, зв'язок зі своїми українськими предками і вкоріненість на своїй Батьківщині. Безнаціоналізація їхньої свідомості дуже повільно здатна піддаватися

будь-яким змінам у бік українськості, а світосприйняття переорієнтації.

Такі позанаціональні індивідууми, не відчуваючи себе органічною частиною свого народу, свідомо блокують позитивні зміни дезросійщення в Україні та перехід її на рейки зовсім іншої історичної ролі. Очевидно, що за два останні десятиліття не вдалося змінити свідомість поянничарених українців, які взагалі дуже неохоче сприймають саму незалежність Української держави. Але при цьому не хочуть навіть для себе визнати, що в Росії вони також не можуть прижитися, адже ментально опинилися фактично на міждоріжжі між двома народами та культурами, і що в сучасному російському житті вони будуть просто зайвими.

Нав'язана альтернатива

Міський українець великою мірою є русифікованим українцем, продуктом імперської політики царської Росії, СРСР, а також неоімперської політики сучасної Росії. Історично склалося так, що у більшості випадків модернізаційна розвиненість українців досягалася за рахунок русифікації. І проблемою сучасних міських українців є те, що вони в силу сформованих історичних несприятливих обставин, були поставлені перед альтернативою – інтегруватися у зросійщене українське суспільство, або ж опинитися добровільно на його маргінесах.

Домінування російської мови в пресі, на телебаченні, радіо, в книговиданні і навіть у побуті створюють таку парадоксальну ситуацію, за якої сучасний міський українець під пресингом штучно нав'язаних із Росії обставин, має вибирати для себе – або ідентичність, а це українська мова і українська культура, або розвиток – російська мова і культура.

Звідси виникає феномен міського українця: нечіткий внутрішній кордон між українцями і росіянами. І якщо порівняти ситуацію з корінним населенням і росіянами, заселеними на чужоетнічній території в часи СРСР, то можна побачити, що кордон між корінною нацією і росіянами в колишніх радянських республіках чітко виражений.

В українського народу залишається при цьому лише два шляхи. Повністю асимілюватися і перетворитися на росіян, або ж відкинути всі нав'язані йому із зовні застереження і стати українською політичною нацією. Коли етнічне ядро української нації натуралізує і коренізує все суспільство, що складається з багатьох інших етносів і створює одне єдине ціле – це і є політична нація. Цим шляхом повинна піти і Україна.

Український етнос має залучити всі етноси в Україні і створити модерну націю. Можна пригадати, що один із найбільш русифікованих прибалтійських народів, латиші, зараз почали успішно натуралізувати росіян. Й очевидно, що в національній державі це повинно бути нормою. А розпочати цей непростий і подекуди і болючий процес дерусифікації та укоріненості необхідно із того, щоб для отримання українського громадянства обов'язково необхідно було володіти українською державною мовою і знати історію Української держави. Якби це питання постало ще в 1991 році, в час відновлення української державності, то можливо б розвиток України пішов зовсім іншим

шляхом.

Прийняття історичного досвіду

Але національна ідентичність – це не лише українська мова. Це прийняття певного історичного досвіду. Коли українець усвідомлено говорить, що його поет – це Тарас Шевченко і Василь Стус, гетьмани – Іван Мазепа і Пилип Орлик, герої – бійці УПА і дружинники київського князя Святослава. Головне зараз, щоб не дати перервати українську традицію. Думаю, що більшість українських громадян не влаштовуватиме, щоб через п'ятдесят, сто чи двісті років на українських теренах проживало населення, яке випало з української традиції, і для якого Україна перетворилася б не більше ніж в якусь територіальну абстракцію.

Щоб цього не сталося українцям необхідно нарешті провести своє остаточне цивілізаційне самовизначення. Оскільки продовження в часі ментальної роздвоєності частини її громадян означатиме в підсумку не що інше, як перемогу російської асиміляції над українським національним духом.

Завадити цьому може лише консолідація українців навколо ідеї побудови в Україні «українського світу». Який стане не лише альтернативою «русскому миру», котрий нині силою Москва і російська церква нав'язують українцям, а й єдино можливим варіантом утвердження історичної долі української нації.

Віктор Каспрук – незалежний політолог, <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24261708.html>